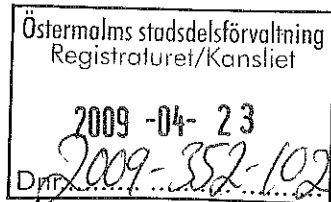




STADSREVISIONEN



16.

2009-04-21

Till
Borgarråd och partikanslier
Nämnder och styrelser

Revisionsberättelser och årsöversikt 2008

För kännedom översänds härmed revisorernas sammanfattande årsöversikt för år 2008.

Revisionsberättelser med sakkunnigas årsrapporter och granskningsrapporter avseende samtliga nämnders och styrelser verksamhet för år 2008 har överlämnats till kommunfullmäktiges ordförande den 21 april 2008.

Samtliga revisionsberättelser, rapporter och årsöversikten finns också på vår hemsida www.stockholm.se/revision från kl. 11 onsdagen den 22 april. Pappersexemplar går att beställa från kansliet, tel. 508 29 433 eller 508 29 439 eller via e-post revision@rvk.stockholm.se.

På revisorernas vägnar

Bengt Akalla
Ordförande i revisorskollegiet och revisorsgrupp 1

Kopia till:
Stadsdirektören
Biträdande stadsdirektörer
Förvaltningschefer
Bolagsdirektörer



STADSREVISIONEN
www.stockholm.se/revision

Östermalms stadsdelsförvaltning
Registraturet/Kansliet
2009-04-23
Dnr. 2009-352-102

April 2009
DNR 310-40/2009

Årsöversikt 2008

REVISORERNAS ÅRSÖVERSIKT

En sammanfattning av stadsrevisionens granskning av stadens verksamhet år 2008

(Årsöversikten utgör bilaga till kommunstyrelsens revisionsberättelse år 2008)

Den kommunala revisionen är fullmäktiges kontrollinstrument för att granska den verksamhet som bedrivs i nämnder och bolagsstyrelser. Stadsrevisionen i Stockholm granskar nämnders och styrelser ansvarstagande för att genomföra verksamheten enligt fullmäktiges uppdrag. Stadsrevisionen omfattar både de förtroendevalda revisorerna och revisionskontoret.

I "årsrapporter" för nämnder och "granskningspromemorior" för styrelser sammanfattar Stadsrevisionen det gångna årets synpunkter på verksamheten. Särskilda granskningar som sker under året publiceras löpande som "revisionsrapporter" och i vissa fall som "promemorior".

Publikationerna finns på Stadsrevisionens hemsida. De kan också beställas från revisionskontoret.

STADSREVISIONEN
Revisionskontoret
www.stockholm.se/revision

Besöksadress: Hantverkargatan 3 A, 1 tr
Postadress: 105 35 Stockholm
Telefon: 08-508 29 000
Fax: 08-508 29 399



INNEHÅLL		Sid
1	Inledning	1
2	Sammanfattning av våra bedömningar av verksamheten 2008... 1	
2.1	Inledning.....	1
2.2	Nämnderna	2
2.3	Stadshuskoncernens bolag.....	4
3	Stadens årsredovisning	5
4	God ekonomisk hushållning.....	5
5	Årets särskilda granskningar	7
5.1	Utbildning.....	7
5.2	Förskoleverksamhet.....	7
5.3	Äldreomsorg.....	8
5.4	Stöd och service till personer med funktionsnedsättning	9
5.5	Individ- och familjeomsorg	10
5.6	Kultur, fritid och idrott.....	11
5.7	Infrastruktur, stadsplanering mm	11
5.8	Styrning och uppföljning.....	16
5.9	Personalpolitik och personaladministration	18
5.10	Informationssäkerhet.....	20
5.11	Genomförda granskningar vid stadens bolag.....	22

①

②

③

④



1 Inledning

Vi förtroendevalda revisorer samt lekmannarevisorer för bolagen granskar, på fullmäktiges uppdrag, årligen och i den omfattning som följer av god revisionsledning hela den kommunala verksamheten inklusive bolag och stiftelser. Granskningen sker i enlighet med kommunallagen, aktiebolagslagen, stiftelselagen, kommunala redovisningslagen och annan speciallagstiftning samt i enlighet med revisionsreglementet.

Årsöversikten ger en samlad redovisning av våra och övriga revisorers viktigaste iakttagelser, bedömningar och rekommendationer i samband med genomförd granskning. Beträffande detaljer och kompletterande uppgifter hänvisas till årsrapporterna för kommunstyrelsen och övriga nämnder samt till granskningsrapporterna och granskningspromemoriorna för bolagen.

2 Sammanfattning av våra bedömningar av verksamheten 2008

2.1 Inledning

Vi har för 2008 granskat om verksamheten inom nämnder, bolag och stiftelser sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, om räkenskaperna är rättvisande och om den interna kontrollen är tillräcklig

Inriktningen har varit att för varje nämnd granska och bedöma om:

- nämnden har uppnått fullmäktiges mål samt följt de beslut, riktlinjer och föreskrifter som gäller för verksamheten, samt om verksamheternas resultat och resurser står i ett rimligt förhållande till varandra.
- nämndens system för styrning, uppföljning och kontroll bygger på en helhetssyn på den kommunala verksamheten samt säkerställer en ändamålsenlig verksamhet och en god ekonomisk hushållning, liksom en tillräcklig säkerhet inom nämndens organisation och verksamhet.
- nämndens redovisning är upprättad i enlighet med lagstiftning och god redovisningssed och att räkenskaperna ger en rättvisande bild av resultat och ställning.

Granskningen har kompletterats med *särskild granskning* som syftat till att fördjupat granska och bedöma om verksamheten lever upp till fullmäktiges mål, beslut och riktlinjer samt de föreskrifter som gäller för verksamheten framför allt vad



gäller effektivitet och kvalitet. Exempel på sådana fördjupningar under 2008 är granskning av diarie- och postrutiner, intern kontroll i lönehantering, upphandling, brandväggsinställningar, skydd och vård av kulturnämndens samlingar och avtalshantering.

Generella kriterier för granskning och bedömningar liksom det samlade resultatet av bedömningarna framgår av för varje nämnd upprättad årsrapport för år 2008.

Utöver årsrapporterna har också ett 20-tal projektrapporter tagits fram under året vilka kort sammanfattas i denna årsöversikt.

I **bilaga 1** redovisas en sammanställning av våra bedömningar av respektive nämnds verksamhet avseende:

- Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat
- Styrning, kontroll och uppföljning
- Bokslut och räkenskaper

Vi är indelade i tre revisorsgrupper med ansvar för olika revisionsområden. Alla ingår i revisorsgrupp 1 och dessutom i någon av grupp 2 eller grupp 3.

Revisorsgrupp 1 granskar kommunstyrelsen, servicenämnden, skönhetsrådet och valnämnden. Dessutom svarar gruppen för övergripande planering och samordning av revisionen samt samordning av koncern- och bolagsgranskningen.

Revisorsgrupp 2 granskar exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafik- och renhållningsnämnden samt utbildningsnämnden.

Revisorsgrupp 3 granskar samtliga stadsdelsnämnder, socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden, äldrenämnden och överförmyndarnämnden.

2.2 Nämnderna

Vi tillstyrker att kommunfullmäktige beviljar samtliga 31 nämnder och dess ledamöter ansvarsfrihet för nämndernas verksamhet år 2008.



Revisorsgrupp 1 har i en skrivelse till *kommunstyrelsen* bland annat framfört följande.

I samband med granskningen av delårsrapporten (tertiäl 2) har vi beträffande det prognostiserade överskridandet av budgeten för Skarpnäcks stadsdelsnämnd noterat att kommunstyrelsen i årets båda tertialrapporter angivit att nämnden skall ha en ekonomi i balans först till år 2009. Vi vill framhålla att beslut om avsteg från fastställd budget endast kan fattas av kommunfullmäktige.

Revisorsgrupp 2 har framfört synpunkter i särskilda skrivelser till sju nämnder enligt följande.

Vi ser allvarligt på att *fastighetsnämnden* inte har sett till att få nödvändig information för att kunna bedöma affärsmässigheten vid försäljningar. Vi noterar dock med tillfredsställelse att nämnden utifrån vår granskning har efterlyst en enhetlig redovisning av försäljningsärenden där viktiga uppgifter lätt går att återfinna på ett konsekvent och överskådligt vis. Vi förutsätter att sådana redovisningar i fortsättningen tas fram vid nämndens försäljningar.

I *idrottsnämndens* årsredovisning saknas uppföljning av hur flickors och kvinnors idrottande gynnas. Kommunfullmäktige har under en följd av år framhållit att hälften av nyinvesteringar i anläggningar ska gynna flickors och kvinnors idrottande. Vi har därför framfört till nämnden att vi önskar att den i sitt yttrande över årsrapporten redogör för hur den avser att verka för en jämställd idrott.

Vi noterar med tillfredsställelse att många av *kulturnämndens* utställningar och festivaler varit framgångsrika med höga publiksiffror. Samtidigt framhåller vi att det fortfarande finns brister i den interna kontrollen och uppmanar nämnden att vidta åtgärder.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har i huvudsak uppnått målen för verksamheten. Särskilt tillfredsställande är att nämnden har uppnått planerad kontrolltid inom livsmedelskontrollen. Nämnden har också sedan år 2006 klarat en omstrukturering av verksamheten som inneburit en kraftigt minskad nettokostnad, vilket är positivt. Eftersom årets budget överskridits uppmanar vi dock nämnden att fortsätta med att vidta ytterligare åtgärder för att hålla budget.

Det är tillfredsställande att antalet byggrätter i godkända detaljplaner hittills tyder på att *stadsbyggnadsnämnden* kan komma att uppnå målet om att planera för 15 000 nya bostäder under mandatperioden. Utvecklingen med ökade handläggningstider för såväl detaljplaner som bygglov är dock enligt oss oroande och nämnden uppmanas att vidta åtgärder för att minska handläggningstiderna.



I 2007 års revision riktade vi kritik mot *trafik- och renhållningsnämnden* för brister i kostnadskontroll och ekonomistyrning i trafik- och gatuverksamheten. Nämnden har under 2008 bedrivit ett omfattande arbete med att hålla budget, styra resurser till kärnverksamheten och förbättra den interna kontrollen. Vi noterar därför med tillfredsställelse att nämnden i år har hållit sin kostnadsbudget och i väsentliga delar genomfört planerad verksamhet. Behov finns dock av ytterligare förbättringar. Vi syftar i första hand på den bristande konkurrensen och svaga entreprenadkontrollen inom gatudriften men också på otillräckliga interna rutiner för granskning av detaljplaner och bygglovsremisser samt på svag prognossäkerhet vad gäller parkerings- och upplåtelseintäkter.

Vi noterar att *utbildningsnämndens* arbete med att sammanföra stadens olika skolverksamheter i huvudsak fungerat väl. Nämnden har dock inte uppfyllt fullmäktiges mål när det gäller oanmäld frånvaro i gymnasieskolan och för grundskolan saknas central uppföljning. Vi uppmanar nämnden att fortsätta arbetet för att minska frånvaron i såväl grund- som gymnasieskolorna.

Revisorsgrupp 3 har framfört synpunkter i särskilda skrivelser till åtta nämnder enligt följande.

Till de fyra stadsdelsnämnderna *Spånga-Tensta, Bromma, Kungsholmen och Enskede-Årsta-Vantör* har vi särskilt framfört att nämndernas styrning, uppföljning och kontroll behöver förbättras. Detta gäller särskilt Kungsholmens stadsdelsnämnds hantering av Serafens vård- och omsorgsboende. Till de båda stadsdelsnämnderna *Norrmalm och Skarpnäck* har vi lämnat särskilda skrivelser med anledning av deras redovisade budgetöverskridanden. *Södermalms stadsdelsnämnd* behöver enligt vår uppfattning vidta åtgärder för att förbättra den interna kontrollen. Till *Överförmyndarnämnden* har vi särskilt påtalat att nämnden inte har klarat målet att slutföra granskningen av de gode männens årsräkningar inom rimlig tid.

2.3 Stadshuskoncernens bolag

Revisionskontoret har upprättat 15 granskningspromemorior för bolagen som underlag till lekmanarevisorernas granskningsrapporter. Lekmanarevisorerna har i enlighet med aktiebolagslagens 10 kap 14 § lämnat sina granskningsrapporter (33 stycken) till bolagsstyrelserna för vidare befordran till årsstämmorna.

Lekmanarevisorerna har inte i någon granskningsrapport riktat kritik mot styrelsen eller VD.



Under avsnitt 6.11 Genomförda granskningar vid stadens bolag återfinns en översiktlig redovisning av lekmannarevisorernas granskningar.

3 Stadens årsredovisning

Vi har bland annat till uppgift att pröva om räkenskaperna är rättvisande. Inom ramen för denna uppgift är syftet med granskningen av årsredovisningen att bedöma om den är upprättad i enlighet med lag om kommunal redovisning (KRL) och i enlighet med god redovisningssed.

Vår samlade bedömning är att stadens årsredovisning i allt väsentligt uppfyller kraven på rättvisande räkenskaper och är upprättad enligt god redovisningssed. Avvikelse mot gällande redovisningsprinciper finns när det gäller redovisning av skatteintäkter, exploateringsfastigheter, investeringar samt avsättningar. Att staden avviker i dessa fall har angetts under avsnittet "Redovisningsprinciper" i årsredovisningen.

I årsredovisningen redovisas att staden uppnår balanskravet och att årets resultat enligt balanskravet uppgår till 6,1 mnkr. Vi anser att upprättad balanskravsutredning kan utvecklas. Det borde tydligare framgå vilka kostnader som inte ska medräknas i balanskravet och orsaken till detta.

Nedan redovisas de viktigaste iakttagelserna vid granskningen av årsredovisningen samt nämndernas interna bokslut.

Årsredovisningen innehåller i huvudsak de uppgifter som enligt lagen om kommunal redovisning ska ingå i en årsredovisning. Förvaltningsberättelsen har på många punkter förbättrats och utvecklats jämfört med föregående år. Ett exempel är att det nu finns även en beskrivning av den verksamhet som bedrivs genom andra juridiska personer (stadens bolag).

Vid granskningen av nämndernas interna bokslut för år 2008 har vi bedömt att en nämnd inte har helt rättvisande räkenskaper. Den främsta orsaken rör hanteringen av investeringar. Övriga nämnder har fått bedömningen att de har rättvisande räkenskaper.

4 God ekonomisk hushållning

Bestämmelserna för god ekonomisk hushållning innebär bland annat att kommuner och landsting i sin budget ska ta fram mål och riktlinjer av betydelse för god ekonomisk hushållning. Budgeten ska innehålla mål för såväl verksamheten som



ekonomin. Detta innebär att det både ska finnas ett verksamhetsperspektiv och ett finansiellt perspektiv i planeringen.

I budgeten 2008 har fullmäktige fastställt tre inriktningsmål. Dessa är

- Staden ska vara en attraktiv, trygg och växande stad för företag och besök
- Kvalitet och valfrihet ska utvecklas och förbättras
- Stadens verksamheter ska vara kostnadseffektiva

Till inriktningsmålen har kommunfullmäktige formulerat 14 verksamhetsmål. Därutöver har kommunfullmäktige tagit fram ett antal indikatorer som är knutna till respektive verksamhetsmål.

Inriktningsmålen anger vad nämnderna ska uppfylla, oavsett vilken verksamhet nämnden bedriver. De 14 verksamhetsmålen konkretiserar inriktningsmålen i förhållande till de olika verksamheter nämnderna bedriver. Indikatorerna ska användas för att mäta och bedöma måluppfyllelsen.

Enligt kommunstyrelsens samlade bedömning uppfylls kommunfullmäktiges tre inriktningsmål. Vid bedömningen har samtliga av fullmäktige fastställda indikatorer följts upp. Utifrån indikatorernas utfall har en bedömning av måluppfyllelsen för kommunfullmäktiges verksamhetsmål gjorts. Enligt kommunstyrelsen har 11 av de 14 verksamhetsmålen uppnåtts. Resterande tre verksamhetsmål har enligt kommunstyrelsens bedömning delvis uppnåtts.

Våra bedömningar och kommentarer

Vi har vid den årliga granskningen av stadens nämnder bedömt i vilken omfattning nämnderna har bidragit till att uppnå kommunfullmäktiges mål. Vår samlade bedömning är att fullmäktiges inriktningsmål i allt väsentligt har uppfyllts.

Kommunfullmäktige har fastställt sex finansiella mål. Enligt kommunstyrelsen har fem av dessa mål uppnåtts. Det återstående målet, om nämndernas prognossäkerhet, är enligt kommunstyrelsens bedömning delvis uppnått. Målet är att prognossäkerheten i tertialrapporterna jämfört med årets utfall inte får avvika med mer än 1 %. För tertialrapport 2 är avvikelserna 0,9 % och för tertialrapport 1 är avvikelserna 1,3 %. Efter vår granskning av de finansiella målen gör vi samma bedömning som kommunstyrelsen.



5 Årets särskilda granskningar

Nedan redovisas per verksamhetsområde en sammanfattning av resultatet från våra särskilda granskningar som genomförts vid såväl facknämnderna som stadsdelsnämnderna under år 2008.

5.1 Utbildning

Elevhälsoarbetet vid Stockholms stads grundskolor (Rapport nr 3 januari 2009)

Vi har granskat elevhälsoarbetet vid 20 av stadens grundskolor. I granskningen har också ingått på vilket sätt utbildningsnämnden styr och följer upp arbetet.

Styrningen på lokal nivå är oftast tydlig och skolorna har utarbetat lokala ansvars- och åtgärdsstrategier. Skolorna arbetar i allt större utsträckning förebyggande för att förhindra uppkomsten av problem kopplade till elevernas psykiska och fysiska hälsa. Det är dock stor variation i hur de arbetar.

Nämndens styrdokument har ett ändamålsenligt och funktionellt innehåll. Granskningen har dock visat att dokumenten trots detta inte har fått någon styrande effekt eftersom skolorna har otillräcklig kännedom om dem.

Vi bedömer att styrningen från utbildningsnämnden och dess centrala förvaltning är svag. Det finns ett behov av att nämnden utvecklar elevhälsoarbetet bl.a. när det gäller att fastställa tydliga mål och följa upp skolornas resultat av arbetet i förhållande till kunskapsmålen. Vi rekommenderar bland annat att skolornas elevhälsoarbete lyfts fram tydligare i deras kvalitetsredovisningar. Samverkan med socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri (BUP) bör dessutom utvecklas.

5.2 Förskoleverksamhet

Barnsäkerhet i förskolan (Rapport nr 4, januari 2009)

Vi har genomfört en granskning av barnsäkerheten vid sex kommunala förskoleenheter vid tre stadsdelsnämnder inom Stockholm stad. Även kommunstyrelsens roll i barnsäkerhetsarbetet kopplat till stadens övergripande säkerhetsarbete och stadens säkerhetspolicy har belysts.



Granskningen visar att förskoleverksamheten behöver bättre stöd och vägledning i det konkreta arbetet med barnsäkerheten. Målen i kommunfullmäktiges budget för förskoleverksamheten är översiktligt formulerade och anger fullmäktiges viljeinriktning. Konkreta indikatorer till fullmäktiges mål om trygghet och en trygg miljö inom förskolan finns inte formulerade. Inte heller kommunstyrelsen har antagit några konkreta mål som ger verksamheterna stöd i arbetet med barnsäkerhet.

Det nationella regelverket som styr arbetet med barnsäkerhet inom förskolan är omfattande och berör flera olika samhällssektorer. Det stora antalet styrdokument har medfört att de granskade förskolenheterna upplever en otydlighet i hur arbetet med barnsäkerheten ska bedrivas. Det finns således ett behov av ett ökat stöd i arbetet med att upprätthålla och garantera en tillräcklig säkerhet inom förskolan.

Rapporten överlämnades till kommunstyrelsen och de granskade stadsdelsnämnderna för yttrande senast den 29 april 2009.

Barnomsorgsgarantin och barngruppernas storlek

Samtliga stadsdelsnämnder har uppfyllt barnomsorgsgarantin. Däremot uppfyller inte samtliga nämnder årsmålet för fullmäktiges indikator om barngruppernas storlek. Årsmålet är att andelen barngrupper med högst 14 barn i småbarnsgrupp (1-3 år) och 18 barn i grupperna för äldre barn (4-5 år) ska minska jämfört med 2007. De stadsdelsnämnder som inte har klarat årsmålet anger att antalet barn har ökat kraftigt med ökad efterfrågan på barnomsorg som följd. Nämnderna uppger att de i det läget har prioriterat att klara barnomsorgsgarantin.

5.3 Äldreomsorg

Livskvalitet på äldreboendet

(Rapport nr 3, juni 2008)

I stadens äldreplan och i fullmäktiges budget framgår att staden ska fokusera på ökad livskvalitet för äldre, bl.a. genom större socialt innehåll i verksamheten. Mot denna bakgrund har vi granskat ett antal vård- och omsorgsboenden för äldre inom de tre stadsdelsnämnderna Bromma, Enskede-Årsta-Vantör och Södermalm.

Sammanfattningsvis visade granskningen att styrningen, planeringen och uppföljningen av äldreomsorgen behöver utvecklas på såväl stadsdelsnämnds- som central nivå. Tydligare mål och indikatorer behövs på både central nivå och stadsdelsnämnds- nivå. Bristen på social stimulans och sociala aktiviteter är generellt sett stor inom vård- och omsorgsboenden för äldre, även om det finns undantag och allvarliga brister i den individuella dokumentationen.



Både kommunstyrelsen och äldrenämnden samt de tre granskade stadsdelsnämnderna har yttrat sig över rapporten och konstaterar samfällt att insatser redan har gjorts för att förbättra livskvaliteten för äldre i Stockholms stad men att det fortfarande återstår en del att göra. Av kommunstyrelsens och nämndernas yttranden framgår att de delar vår syn på vikten av ett meningsfullt innehåll i vardagen och att denna målsättning behöver konkretiseras på nämndnivå. Granskade nämnder har tagit till sig vår kritik och har också påbörjat ett arbete med konkreta förslag till åtgärder för att avhjälpa de brister som vi uppmärksammat. En av nämnderna har även fastställt en särskild tid- och genomförandeplan för ändamålet.

5.4 Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Kvalitetsarbete inom verksamheten för personer med funktionsnedsättning (Rapport nr 12, dec 2008)

Vi har granskat stadsdelsnämnderna Bromma och Skärholmens systematiska kvalitetsarbete inom verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättning. Även kommunövergripande funktioner har granskats för att få en helhetsbild av styrning och uppföljning inom verksamhetsområdet. Granskningen är en uppföljning av förra årets revisionsrapport 2007:9 där vi framförde att den kommunövergripande styrningen, uppföljningen och samordningen inom verksamhetsområdet kan förbättras.

Vår granskning visar att på den kommunövergripande nivån kvarstår utvecklingsområden inom verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättning. Det är dock viktigt att understryka att det har skett en del förbättringar. Revisionskontoret lyfter fram utvecklingsområden i rapporten. Bland annat bör kommunövergripande kvalitetsindikatorer fastställas för att precisera vad som är god kvalitet enligt lagens krav inom verksamhetsområdet och som underlag för kvalitetsuppföljning.

Enligt vår uppfattning är det angeläget att utveckla uppföljningen av verksamhetens kvalitet. Kommunstyrelsen bör föreslå att fullmäktige fastställer kommunövergripande riktlinjer för kvalitetsuppföljning inom hela socialtjänstområdet. Metoder och verktyg för kvalitetsuppföljning behöver utvecklas vidare både på kommunövergripande nivå och på nämndnivå. Socialstyrelsen utger föreskrifter och allmänna råd samt handböcker för hela socialtjänstområdet. Frågan om en motsvarande samordning av stadens riktlinjer för styrning och uppföljning inom hela socialtjänstområdet är möjlig bör prövas. Stadsdelsnämnderna har efterfrågat en kommunövergripande modell för ledningssystem för kvalitet inom socialtjänsten.



Vi anser vidare att förtydliganden bör ske rörande vilka befogenheter socialtjänstnämnden har gentemot stadsdelsnämnderna för att kunna uppfylla sitt uppdrag. Nämndens uppdrag och befogenheter för samordning, uppföljning och utveckling av verksamhetsområdet bör fastställas i reglementet.

Funktionshinderinspektörerna har en viktig roll för att säkra god kvalitet inom verksamhetsområdet samt att bevaka att stödet och servicen till brukarna är likvärdig inom hela staden. Enligt revisionskontoret bör inspektörerna ges befogenhet att utföra sitt uppdrag fullt ut i likhet med statliga tillsynsmyndigheter.

De två granskade stadsdelsnämnderna framför i sina yttranden att de instämmer i att det systematiska kvalitetsarbetet kan utvecklas. Båda nämnderna uppger att de har påbörjat ett arbete med att se över arbetssätt och rutiner.

Social- och arbetsmarknadsnämnden instämmer i behovet av att införa kommunövergripande kvalitetsindikatorer och att utveckla verksamhetsuppföljningen. Nämnden kommer under år 2009 att fördjupa arbetet med att ta fram ett kvalitetsystem för verksamhetsområdet. Nämnden framhåller vikten av att nämndens befogenheter gentemot stadsdelsnämnderna förtydligas och fastställs i reglementet. Vi framförde att funktionshinderinspektörerna bör ges större befogenhet att utföra sitt uppdrag. Nämnden framför att inspektörernas möjlighet att på ett förtroendefullt sätt genomföra sina granskningar måste beaktas i sådana fall.

Kommunstyrelsen framför i sitt yttrande att det är av stort intresse hur revisionen ser på kvalitetsarbetet i staden och att även goda exempel tas upp. Det finns fortfarande förbättringsområden inom det systematiska kvalitetsarbetet vilket beror på att indikatorn som mäter kvalitet inom verksamhetsområdet togs fram år 2008 och kommer att mätas år 2009. Enligt kommunstyrelsen har socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens befogenheter gentemot stadsdelsnämnderna förtydligats i fullmäktiges budget år 2009.

5.5 Individ- och familjeomsorg

Stadens riktlinjer för försöks- och träningslägenheter

Vi har under år 2007 och 2008 granskat stadsdelsnämndernas hantering av försöks- och träningslägenheter. Det konstateras att flera nämnder inte följer socialtjänstlagens handläggningsordning i samband med handläggning av försöks- och träningslägenheter samt att stadens riktlinjer för insatsen inte har följts fullt ut. Enligt vår uppfattning utgör inte stadens riktlinjer ett entydigt stöd till handläggarna.



Riktlinjerna som antogs av kommunstyrelsen 2002-02-20 och uppdaterades 2003-03-19 behöver utvecklas. Socialtjänstnämnden har i februari 2007 gett ett sådant uppdrag till sin förvaltning. Uppdraget har inte genomförts ännu. Enligt vår uppfattning bör kommunstyrelsen se till att riktlinjerna anpassas till kraven i socialtjänstlagen och övriga krav på uppföljning av förmedlingen av försöks- och träningslägenheter.

5.6 Kultur, fritid och idrott

Skydd och vård av kulturnämndens samlingar (Rapport nr 17, december 2008)

Vi har granskat kulturnämndens skydd och vård av samlingar. Granskningen är till stor del en uppföljning av tidigare granskningar. Den visar att förbättringar har vidtagits i väsentliga delar. Dock finns det en del kvarstående brister. Däribland den bristande kontrollen över den konst som är deponerad i stadens lokaler.

I granskningen konstaterades även att en samordning genom kulturnämnden av ansvaret för stadens samtliga konstsamlingar bör övervägas och att förtydligande om krav på att föra inventarieförteckning avseende deponerad konst borde tas in i regler för ekonomisk förvaltning.

Av kulturnämndens yttrande över rapporten framgår att nämnden i allt väsentligt delar våra synpunkter. Nämnden har påbörjat flera åtgärder såsom insatser för att säkerställa efterlevnad av de nya riktlinjerna för stadsmuseets samlingar. Vidare redovisar nämnden planerade åtgärder för bättre kontroll över den deponerade konsten.

Kulturnämnden är positiv till ett samordningsuppdrag rörande konstsamlingar och anger att det skulle väsentligt underlätta om staden upprättar en förordning om vård av stadens konst liknande den som staten har upprättat (SFS 1990:195). Vi uppmanar kommunstyrelsen att överväga ett sådant förslag.

5.7 Infrastruktur, stadsplanering mm

Styrning och kontroll av fastighetsnämndens skogsförvaltning (Rapport nr 4, september 2008)

Vi har granskat fastighetsnämndens styrning och kontroll av den köpta tjänsten skogsförvaltning. Av granskningsrapporten framgår att fastighetsnämnden bör ta fram ett nytt inriktningsbeslut med mål och ambitioner för den kvarvarande



skogsmarken. Vidare bedömer vi att fastighetsnämndens styrning och kontroll av gällande förvaltningsavtal för stadens skog är otillräcklig samt att nämnden måste vidta åtgärder.

Fastighetsnämnden markerar i sitt yttrande över rapporten vikten av att fastighetskontoret ser över rutiner och förfinar uppföljnings- och kontrollverktyg. Nämnden bad vidare sin förvaltning att skyndsamt återkomma med förslag till ett nytt inriktningsbeslut med mål och ambitioner för den kvarvarande skogsmarken.

Styrning och kontroll av trafik- och renhållningsnämndens gatudrift (Rapport nr 10, november 2008)

Vi har granskat trafik- och renhållningsnämndens styrning och kontroll av köpta tjänster rörande gatudrift (vinterväghållning och barmarksrenhållning). Av rapporten framgår att konkurrensen om driftuppgiften är svag. Vi konstaterar att entreprenadföretagen inte konkurrerar på lika villkor. Ett företag har haft en närmast monopolliknande tillgång till uppgiften i innerstaden sedan försäljningen från staden 1999. Det är inte acceptabelt att denna situation får fortgå år efter år. Det kan inte uteslutas att förhållandet påverkar gaturenhållningens kostnader och kvalitet. Vi har uppmanat trafik- och renhållningsnämnden att närmare analysera förutsättningarna för att bryta den monopolliknande situationen.

Uppföljning av kvalitén på utförd städning och vinterväghållning bedöms ske på ett tillfredsställande sätt. Kontroll och uppföljning av att entreprenören följer avtalade städfrekvenser och insatstider är dock inte tillfredsställande. Bristen gynnar i längden den aktör som redan är etablerad och bidrar till att begränsa konkurrensen. Trafik- och renhållningsnämnden uppmanas därför att förbättra entreprenadkontrollen med ny teknik.

Trafik- och renhållningsnämnden framhåller i sitt yttrande över rapporten att den tagit till sig våra synpunkter och tagit hänsyn till dessa i verksamhetsplaneringen för 2009. Vidare redogör nämnden kortfattat för åtgärder som syftar till ökad konkurrens och förbättrad entreprenadkontroll.

Exploateringsprocessen (Rapport nr 11, november 2008)

Vi har granskat exploateringsnämndens arbete i exploateringsprocessen. Vår bedömning är att det i huvudsak är effektivt och ändamålsenligt. Granskningen har dock visat att vissa förbättringar bör göras. Bland annat behöver den initiala idéfasen i exploateringsprocessen utvecklas genom en ökad formalisering och dokumentation av rutiner.



Vid granskningen framkom att byggherrarna anser att markanvisningarna bör ske i konkurrens där kriterierna pris och utformning bör vara avgörande. De har också önskemål om ett mer långsiktigt arbete utifrån en mer detaljerad markanvändningsplan.

Slutligen vill vi fästa kommunstyrelsens uppmärksamhet på att planeringen för lokaler avseende kommunal service i vissa fall kommer in i ett alltför sent skede i exploateringsprocessen.

Av exploateringsnämndens yttrande över rapporten framgår att skälen för valt anvisningsförfarande kommer att förtydligas. Detta gäller också varför en viss byggherre valts. Nämndens förvaltning har vidare påbörjat ett arbete tillsammans med stadsbyggnadskontoret för att förbättra rutinerna i planeringen avseende lokaler för kommunal service.

Ombyggnad av Kista Galleria (Rapport nr 13 november 2008)

Vi har granskat stadens handläggning vid ombyggnad av Kista Galleria. Berörda nämnder är exploateringsnämnden, trafik- och renhållningsnämnden samt stadsbyggnadsnämnden. Bakgrunden är den allvarliga olycka som inträffade. I rapporten konstateras att det inte är stadens ansvar att konstruktionen rasade. Vi riktar ändå viss kritik mot hur ärendet handlagts och har synpunkter på hur samarbetet mellan stadens nämnder fungerat.

För stadsbyggnadsnämndens del gäller kritiken handläggningen före olyckshändelsen. Stadsbyggnadskontoret hade inte besvarat bygganmälan och skyndsamt kallat till byggsamråd som reglerna i plan- och bygglagen föreskriver.

Trafik- och renhållningsnämnden får kritik för hur detaljplaneremissen hanterats på trafikkontoret.

Granskningen visar vidare att det råder oenighet mellan förvaltningarna om, i vilket skede och på vilket sätt väghållarkraven på tunnelns utformning skulle ha kommit in. Vi uppmanar därför de tre nämnderna att gemensamt lösa frågan om hur väghållarkraven ska komma in i exploateringar när inte staden är byggherre.

Av stadsbyggnadsnämndens yttrande över rapporten framgår att stadsbyggnadskontoret anser sin handläggning av bygganmälan vara oacceptabel och kritiken helt berättigad. Det inträffade är en engångshändelse och ska inte behöva ske.



Vad gäller samverkansrutinerna har stadsbyggnadsnämnden från hösten 2008 infört en ny startrutin för planarbeten innebärande tidigt informationsmöte med möjlighet för berörda förvaltningar att väcka frågor över sådant som behöver belysas. Stadsbyggnadsnämnden framhåller slutligen att det vid byggsamrådet finns möjlighet till förbättring genom att tydligare framhålla och klargöra byggherrens ansvar att arbete utförs utan att skada eller obehag uppkommer och vid behov anmoda denne att kontakta trafikkontoret.

Av trafik- och renhållningsnämndens yttrande framgår att trafikkontoret har påbörjat en översyn av interna rutiner för granskning av detaljplaner och bygglovsremisser. Syftet är att säkra att nämndens krav som väghållare tillgodoses.

Försäljning av fastigheter och mark (Rapport nr 18 december 2008)

Vi har granskat hur fastighetsnämnden och exploateringsnämnden arbetar med försäljningar av stadens fastigheter och mark. Granskningen har visat att regelmässigt saknas information som är nödvändig för att ledamöterna i fastighetsnämnden ska kunna bedöma affärsmässigheten i en försäljning. Fastighetsnämndens försäljningspolicy behöver utvecklas och förtydligas. Granskningen visar vidare att fastighetskontoret inte följer sina interna riktlinjer vid försäljning.

Vi ser särskilt allvarligt på att fastighetsnämnden inte har ett tillräckligt beslutsunderlag för att kunna bedöma affärsmässigheten i en försäljning. Enligt vår bedömning bör alltid värdering göras inför försäljning av en fastighet och redovisas för nämnden med förklaring av eventuella avvikelser från föreslaget försäljningspris. Vidare rekommenderar vi fastighetsnämnden att upprätta en försäljningsplan med prioritering av vilka fastigheter som är lämpliga att sälja respektive behålla. Där bör också anges de skäl som ligger till grund för varför en fastighet ska behållas eller säljas.

När det gäller exploateringsnämnden konstaterar vi att markanvisningar vanligen sker genom direktanvisning. Vi rekommenderar en ökad tillämpning av anbuds-förfarande.

Av fastighetsnämndens yttrande över rapporten framgår att nämndens försäljningspolicy kommer att omarbetas, varvid de synpunkter som framkommit i revisionsrapporten inarbetas. Nämnden framhåller också att köparensandel framgent ska belysas och redovisas.

Exploateringsnämnden instämmer i att andelen markanvisningar via anbud är låg. Ambitionen är att genomföra fler anbudstävlingar och i en sådan omfattning att



nämnden får ett tillfredsställande underlag för att fastställa rimliga villkor även vid direktanvisning.

Stadsbyggande

Stadsbyggnadsnämnden har under 2008 godkänt detaljplaner med byggrätter för 5 317 bostäder. Sammanlagt innebär det för de två första åren i mandatperioden byggrätter för 8 587 bostäder. Resultatet tyder på att nämnden kan komma att uppnå målet om att planera för 15 000 nya bostäder under mandatperioden. Nämnden har dock inte klarat att minska den genomsnittliga tiden för detaljplanearbetet. Den har i stället ökat från 13 till 21 månader. Utfallen är i genomsnitt 13 månader mot målet 10 vid enkelt planförfarande och 29 mot 18 månader vid normalt planförfarande. Även handläggningstiderna för bygglov och bygganmälan har ökat. Nämnden har dock uppnått målet om beslut inom två månader för 50 % av bygglovsärendena. Utfallet blev 66 %.

Utvecklingen med ökade handläggningstider är enligt vår uppfattning oroande och nämnden uppmanas att vidta åtgärder för att minska handläggningstiderna. För 2009 innebär dessutom kommunfullmäktiges indikatorer för detaljplanarbetet ännu kortare handläggningstider än de som nämnden inte klarat att nå under 2008.

Exploateringsnämnden har markanvisat för 2 988 lägenheter under 2008 vilket innebär att målet om 2 500 lägenheter nåtts. Under de två första åren i mandatperioden har 6 006 lägenheter markanvisats. Om hänsyn tas till att nya bostäder också tillkommer på redan exploaterad mark tyder resultatet på att nämnden kan komma att uppnå målet om att planera för 15 000 nya bostäder under mandatperioden.

Under 2008 färdigställdes 5 235 nya bostäder, vilket innebär att 8 804 bostäder blivit klara för inflyttning under första halvan av mandatperioden. Resultatet tyder på att målet om totalt 15 000 färdigställda bostäder skulle kunna uppnås. Osäkerheten är dock stor då den ekonomiska krisen påverkar byggverksamheten. Antalet påbörjade bostäder i nybyggnad är 3 334 under 2008 och årsmålet 3 750 har inte nåtts. Utfallet under första halvan av mandatperioden är 6 275. Det är således osäkert om målet att påbörja byggandet av 15 000 nya bostäder under mandatperioden kommer att nås.

Bedömningen är vidare att målet om nybyggnad av 1 000 bostäder i city under mandatperioden blir ännu svårare att nå. Under 2008 färdigställdes endast 56 bostäder och ingen nybyggnad planerades. Orsaken är att det inte finns tillräckligt med lämpliga nybyggnadsprojekt. Planeringen inriktas därför mer på omvandling och ombyggnad av befintliga fastigheter.



5.8 Styrning och uppföljning

Livsmedelskontrollen

(Rapport nr 5 september 2008)

Vi har granskat miljö- och hälsoskyddsnämndens följsamhet till den nya livsmedelslagstiftningen. Granskningen visar att nämnden har kommit långt med att utveckla livsmedelskontrollen i enlighet med den nya lagstiftningen. Nämndens former för årlig styrning och uppföljning av livsmedelskontrollen bedöms vara tillfredställande, men en flerårsplanering behöver utvecklas. Samtidigt framgår att nämndens tillämpning av lagens riskklassificeringssystem avviker väsentligt från rekommendationerna från livsmedelsverket, som är tillsynsmyndighet. Initialt har alla befintliga anläggningar lagts i den erfarenhetsklass som ger lägst antal årliga kontrolltimmar. Staden har därigenom lägre årlig kontrolltid per objekt än andra kommuner.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden instämmer i sitt yttrande i huvudsak i bedömningarna i revisionsrapporten. Nämnden motiverar samtidigt sin tillämpning av riskklassificeringssystemet.

Styrning och kontroll av ramavtal för städning hos några stadsdelsnämnder (Rapport nr 7, oktober 2008)

Vi har genomfört en granskning av avtalstroheten till ett ramavtal för städtjänster vid stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Skarpnäck, Älvsjö och Hägersten-Liljeholmen. Granskningens syfte är att bedöma hur stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör och Skarpnäck kontrollerat och följt upp det som avtalats, att bedöma avtalstroheten hos de fem stadsdelsnämnderna samt hur nämnderna arbetar med övergripande samordning och uppföljning av avtalet.

Granskningen visar att följsamheten mot gällande rangordning av leverantörerna enligt avtalet är bristfällig vid samtliga granskade nämnder. Vidare visar granskningen att ansvaret för samordning och övergripande avtalsbevakning är klarlagt hos nämnderna.

Stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör och Skarpnäck följer upp kvaliteten på utförd städning, men brister i uppföljning av i avtalet ställda miljökrav och av fakturerade priser.

Rapporten överlämnades till stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör och Skarpnäck för yttrande. Av nämndernas yttranden framkommer att de tagit till sig



våra synpunkter och att de kommer att se över sina rutiner i syfte att förbättra avtalsuppföljningen.

Hantering av synpunkter och klagomål från medborgare och brukare (Rapport 8, november 2008)

Vi har granskat hur synpunkter och klagomål från medborgare och brukare hanteras vid sex av stadens nämnder – Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd, kulturnämnden, idrottsnämnden samt trafik- och renhållningsnämnden. Systematisk hantering av förbättringsförslag, synpunkter och klagomål är ett sätt att fånga in och förmedla brukarnas och medborgarnas synpunkter på den kommunala servicen. Riktlinjer för detta ingår sedan 1999 i stadens strategi för kvalitetsutveckling.

I granskningen konstateras att informationen om hur och var synpunkter och klagomål kan lämnas är snårig och svårfunnen på stadens och nämndernas hemsidor. Detta måste åtgärdas. Vår bedömning är att förutsättningarna att utveckla en enhetlig hantering inom staden har förbättrats genom ny funktionalitet i ILS-webb, kontaktcenterlösningar och olika e-tjänster.

Granskningen visar vidare att de enskilda nämnderna behöver utveckla sin hantering av synpunkter och klagomål. Nämnderna uppmanas att ta fram egna riktlinjer för att där tydliggöra ledningens attityder till att ta emot klagomål.

Kommunstyrelsen instämmer i sitt yttrande i att den enskilde medborgaren ska kunna lämna synpunkter och klagomål på ett enklare sätt än idag samt att staden har goda förutsättningar att enhetligt hantera synpunkter och klagomål. Däremot avser inte kommunstyrelsen att vidareutveckla indikatorer inom området synpunkter och klagomål. Dock ska det tydligt framgå hur nämnderna ska genomföra och rapportera in sitt arbete inom detta område. Slutligen framhåller kommunstyrelsen att den inte ser skäl till att ålägga nämnderna att ta fram en policy inom detta område.

Styrning och kontroll av ramavtal för missbruksvård (Rapport nr 5, januari 2009)

Vi har granskat hur socialtjänstnämnden samt stadsdelsnämnderna Hägersten-Liljeholmen och Södermalm följer stadens ramavtal för missbruksvård samt hur de kontrollerar och följer upp det som avtalats.



Granskningen visar att socialtjänstnämnden hittills drivit samordning och uppföljning med de deltagande stadsdelsnämnderna på ett aktivt sätt. Missbrukschefer i staden är väl förtrodda med gällande ramavtal och avtalstroheten är god.

De granskade nämnderna tecknar inga skriftliga avropsavtal vid köp av plats hos externa vårdgivare. Alla beställningar som görs genom avrop eller upphandling ska dokumenteras skriftligt och undertecknas av bägge parter. Vidare visar granskningen att nämnderna måste bli bättre på att kontrollera seriositeten hos de utförare som anlitas.

Socialtjänstlagen betonar vikten av klientens delaktighet vid val av vårdgivare och inriktning. Nämnderna måste därför i dokumentationen kunna verifiera klienternas delaktighet i utformningen av den egna vården.

En god avtalsuppföljning på individnivå innebär att resultatet av en behandling dokumenteras. En skriftlig slutrapport saknas i en stor del av de granskade personakterna. Nämnderna måste kräva in skriftliga rapporter från vårdgivarna om behandlingarnas resultat. Sådana rapporter är också en förutsättning för att på övergripande nivå kunna analysera effekter av olika behandlingar och vårdinsatser.

I upphandlingen om ramavtal för missbruksvård ställs krav rörande kvalitet som inte följs upp. Alla krav som ställs i en upphandling är kostnadsdrivande. Nämnderna bör därför inte ställa fler krav än de har möjlighet och avsikt att följa upp.

Av nämndernas yttranden framkommer att de tagit till sig våra synpunkter, samt hur de avser att arbeta med att genomföra förbättringar av styrning och uppföljning inom avtalsområdet i framtiden.

5.9 Personalpolitik och personaladministration

Hantering av övertalig personal inom Stockholms stad

(Rapport nr 14, december 2008)

Vi har granskat hur arbetet med övertalig personal fungerar i staden och om gällande kollektivavtal för hantering av övertalig personal vid arbetsbrist följs. Granskningen har genomförts vid stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör och Hässelby-Vällingby samt kulturnämnden och trafik- och renhållningsnämnden. I granskningen har även ingått att belysa hur arbetet med övertalighetsfrågor fungerar mellan kommunstyrelsen och nämnderna.

Revisionskontoret genomförde med hjälp av USK också en enkätundersökning under perioden september - oktober 2008 till personer som varit övertaliga.



Granskningen visar att kollektivavtalets hanteringsordning är tydlig och förutsebar samt att stadens omställningskansli på ett bra sätt har förankrat avtalet och dess intentioner vid de granskade förvaltningarna.

Vår bedömning är att kostnaderna för avtalet har blivit lägre jämfört med de antaganden som gjordes innan avtalet tecknades. Bedömningen bygger på uppskattningar och beräkningar. Däremot saknas en samlad ekonomisk redovisning av stadens kostnader för avtalet. Kommunstyrelsens redovisning och uppföljning av avtalets kostnader bör därför förbättras.

Enkätundersökningen visar att två av tre svarande anser att bemötandet från inblandade personer under deras övertalighet har varit bra. Två av tre tycker att resultatet av hanteringen är ganska eller mycket bra. En del respondenter framförde att de saknade skriftliga omplaceringsutredningar och diskussion om kompetensutveckling.

I sitt yttrande framför kommunstyrelsen att granskningen har tillfört värdefullt material såväl i det fortsatta arbetet med kollektivavtalet som i det direkta arbetet med stadens övertalighet. Stadsledningskontoret kommer att se över och förbättra rutinerna för hur kostnaderna ska följas upp framöver. Därtill ska stadsledningskontoret ta fram rutiner som säkerställer att den övertalige alltid medverkar i och tar del av omplaceringsutredningen samt att handlingsplan upprättas och kommuniceras med den övertalige.

Granskning av nämndernas interna kontroll i lönehanteringen

Sedan 2008 är nämndernas lönehantering överförd till serviceförvaltningen. Enligt serviceförvaltningens avtal med respektive nämnd ansvarar nämnderna för att löneunderlagen är korrekta. Serviceförvaltningen gör inte några kontroller av det material som inkommer för registrering. Vi har granskat om nämnderna har infört nya arbetssätt som säkerställer en tillräcklig intern kontroll med anledning av denna förändring. Granskningen har omfattat åtta stadsdelsnämnder och fyra facknämnder.

Granskningen visar att flertalet av de granskade nämnderna inte utför systematiska kontroller av gjorda löneutbetalningar. Respektive nämnd har ansvar för kontroll av att löneutbetalningarna är korrekta även om annan förvaltning har registrerat dem. Vi har rekommenderat berörda nämnder att upprätta kontrollrutiner för att stärka den interna kontrollen i hanteringen.



5.10 Informationssäkerhet

Informationssäkerhetsgranskning av Paraplysystemets applikation ParaSoL (Rapport nr 6, september 2008)

Vi har genomfört en informationssäkerhetsgranskning av Paraplysystemets applikation ParaSoL, som är ett IT-stöd för verksamheter inom socialtjänsten. Granskningen genomfördes vid stadsdelsnämnderna Spånga-Tensta, Östermalm, Skarpnäck, Hägersten-Liljeholmen och Enskede-Årsta-Vantör som även har yttrat sig över rapporten. Revisionsrapporten har även tillställts kommunstyrelsen för yttrande.

Granskningen visar att nämndernas rutiner för tilldelning av behörigheter till ParaSoL följer kommunfullmäktiges policy och riktlinjer för informationssäkerhet. Däremot finns det brister i rutinerna för uppföljning och borttag/inaktivering av behörigheter. Granskningen visar också att ParaSoL uppfyller de krav som kan ställas på god spårbarhet, dvs det går att följa vad användarna har gjort i systemet. Vidare noterades att några av nämnderna saknade rutiner för kontroll av kvaliteten i journalanteckningarna.

Nämnderna rekommenderas att följa upp tilldelade behörigheter i ParaSoL kontinuerligt. Vidare bör kommunstyrelsen tillse att gemensamma riktlinjer utarbetas för hur behörigheterna till verksamhetssystemet paraplyet och dess applikationer ska administreras. Därtill bör de förvaltningar som saknar rutiner för kvalitetssäkring av införda journalanteckningar utarbeta sådana.

Kommunstyrelsen skriver i sitt yttrande att stadsledningskontoret har sedan tidigare tagit fram en användarhandledning för behörighetsadministratörer. Denna handledning ska stadsledningskontoret komplettera för att ge förvaltningarna ett bättre stöd för sin behörighetsadministration. Stadsdelsnämnderna uppger i sina yttranden att de avser att utveckla sina rutiner för uppföljning och borttag av behörigheter. Därtill uppger de nämnder som saknar rutiner för kontroll av journalanteckningarna att sådana ska upprättas.

Uppföljning av föregående års granskning av stadens informationssäkerhet med avseende på organisatorisk och teknisk IT-säkerhet (Rapport nr 9, november 2008)

Vi genomförde under 2007 med stöd av konsult en granskning av stadens informationssäkerhet med avseende på organisatorisk och teknisk säkerhet (rapport nr 2007:10). Revisionsrapporten är sekretessbelagd enligt sekretesslagen 5 kap 2 §.



Vi har följt upp föregående års granskning. Även denna revisionsrapport är sekretessbelagd liksom kommunstyrelsens yttrande.

Hantering av skyddade personuppgifter inom stadens förskoleverksamhet
(Rapport nr 15, januari 2008)

Vi har granskat hanteringen av skyddade personuppgifter inom stadens förskoleverksamhet vid fyra stadsdelsnämnder. Revisionsrapporten har överlämnats de granskade nämnderna och kommunstyrelsen för yttrande. Revisionsrapporten samt yttrandena har sekretessbelagts enligt sekretesslagen 5 kap 2 §.

Hantering av skyddade personuppgifter inom stadens grundskoleverksamhet
(Rapport nr 16, januari 2008)

Vi har granskat hanteringen av skyddade personuppgifter inom stadens grundskoleverksamhet. Granskningen har skett hos ett urval av stadens grundskolor. Revisionsrapporten har överlämnats till utbildningsnämnden och kommunstyrelsen för yttrande. Revisionsrapporten samt yttrandena har sekretessbelagts enligt sekretesslagen 5 kap 2 §.

Hantering av skyddade personuppgifter inom stadens individ- och familjeomsorg
(Rapport nr 2, januari 2009)

Vi har granskat stadens hantering av skyddade personuppgifter inom verksamheten individ- och familjeomsorg. Granskningen har omfattat stadsdelsnämnderna Kungsholmen, Södermalm, Hägersten-Liljeholmen och Skärholmen. Revisionsrapporten har även översänts till kommunstyrelsen för yttrande.

Vår granskning visar att skyddade personuppgifter hanteras olika vid de granskade nämnderna. Även mellan handläggarna inom samma förvaltning finns olikheter i hanteringen. Granskningen visar också att det saknas stadsövergripande policydokument, riktlinjer eller motsvarande för hur skyddade personuppgifter ska hanteras av stadens nämnder och styrelser. Även de granskade nämnderna saknar dokumenterade rutiner för hur skyddade personuppgifter ska hanteras. Därtill har fler handläggare än vad som är nödvändigt åtkomst till information om klienter som har skyddade personuppgifter.

Kommunstyrelsen bör tillse att det upprättas en stadsövergripande policy med tillhörande riktlinjer för hur skyddade personuppgifter ska hanteras inom stadens verksamheter. Även stadsdelsnämnderna bör upprätta dokumenterade rutiner för hur skyddade personuppgifter ska hanteras. Därtill bör det undersökas om det i



Paraplysystemet är tekniskt möjligt att begränsa handläggarnas åtkomst till skyddade personuppgifter endast till de ärenden de är involverade i handläggningen.

Kommunstyrelsen har ännu inte yttrat sig över rapporten.

5.11 Genomförda granskningar vid stadens bolag

Nedan redovisas en sammanfattning av lekmannarevisorernas bedömning och kommentarer till några av de genomförda granskningarna hos vissa av bolagen. En redovisning av de auktoriserade revisorernas bedömningar av bolagens redovisning lämnas i **bilaga 2**.

Bostadsbolagens försäljning av fastigheter till bostadsrättsföreningar

Lekmannarevisorerna i Stockholms Stadshus AB och i bostadsbolagen har genom revisionskontoret låtit granska försäljningar av bostadsbolagens fastigheter till bostadsrättsföreningar. Granskningen har genomförts av konsult och redovisas i revisionsrapport nr 1, januari 2009. Syftet med granskningen har varit att bedöma om bolagen har följt kommunfullmäktiges beslut och koncernstyrelsens direktiv för ombildningsprocessen. Granskningen har baserats på ett urval om 30 av 644 intresseanmälningar avseende köp av fastigheter per 2008-09-30.

Våra bedömningar och kommentarer

Granskningen visar att bolagen i allt väsentligt har följt fullmäktiges beslut och utfärdade direktiv för ombildningsprocessen. Vidare visar granskningen vid en jämförelse mellan värderingsutlåtandena och de priser som bostadsbolagens styrelser har fattat beslut om en smärre avvikelse från direktiven. Av revisionsrapporten framgår också att värderingsutlåtandena uppvisar vissa brister avseende informationsinnehåll och utformning. Framförallt saknas en sammanställning över befintligt ortsprismaterial över fastighetsförsäljningar inom aktuellt område. En sådan behövs för att avgöra objektiviteten i urvalet av jämförelseobjekt. I övrigt har i granskningen särskilt poängterats att kontrollen är effektiv när det gäller bolagens kontroll av röstlängderna från bostadsrättsföreningarnas köpestämmor.

Av inkomna yttranden från koncernstyrelsen och bostadsbolagens styrelser framgår att de synpunkter vi har framfört på handläggningsrutinerna kommer att beaktas. Det gäller bland annat framtagande av gemensamma checklistor och kontroll av röstlängder.



Underhållsbehov i stadens anläggningar och fastigheter

Revisionskontoret granskade bland annat *Micasas* arbete med fastighetsunderhållet 2006. Den sammanfattande bedömningen var då att det fanns en rad brister och att det eftersatta underhållet var stort. Revisionskontoret har under 2008 fortsatt att följa upp *Micasas* arbete med att inventera och planera för det eftersatta underhållet. Bolagets styrelse har i september 2008 beslutat om en strategi och organisation för underhållsverksamheten. Vid samma tillfälle anmäldes en underhållsplan för styrelsen. Underhållsbehovet beräknas till ca 1,5 mdr de kommande 15 åren. Ett system för planering och uppföljning av underhållsåtgärderna har upphandlats och arbete pågår med att implementera systemet.

Revisionskontoret fortsatte under slutet av 2007 med hjälp av konsult granskningen av hur stadens fastighets- och anläggningsförvaltande nämnder och bolag arbetar med planering, genomförande och uppföljning av underhåll. En viktig utgångspunkt för granskningen var kommunfullmäktiges ägardirektiv att bolagen ska se till att bibehålla tillgångarna i reala termer. Resultatet av granskningen redovisades i revisionsrapporten "Underhållsbehov i stadens anläggningar och fastigheter" (nr 11/2007). I rapporten redovisades synpunkter på hanteringen av underhållsfrågorna framförallt hos Stockholm Vatten, SISAB, Svenska Bostäder och Stadsholmen

Sammanfattningsvis redovisades i revisionsrapporten följande avseende *Stockholm Vatten*: "Stockholm Vatten saknar en samlad dokumentation om underhållsprocessen, hur stor underhållsbudgeten är och hur utfallet har varit för bolagets underhållsinsatser." Återrapportering av genomförda åtgärder har skett till styrelsen i december 2008 i två dokument, ett styrdokument avseende tekniskt underhåll och ett avseende eftersatt tekniskt underhåll och realvärde. En av Stockholms Stadshus AB anlita extern konsult har under 2008 gjort en teknisk statusbedömning av ledningsnätet. Av konsultens rapport framgår bland annat att Stockholm Vatten har en god kontroll på vad som sker i ledningsnätet, god kännedom om statusen och en bra överblick över investeringsbehoven de närmaste åren. Av rapporten framgår även att det på längre sikt finns risk för att det uppstår en underhållsskuld och därför bör inte investeringarna i ledningsnätet minska de kommande åren.

Angående *SISAB* framgick bl a följande av revisionsrapporten: "Inom SISAB pågår ett omfattande arbete med att lägga in uppgifter i den nya fastighetsdatabasen, vilket kommer att medföra att underlaget för planeringen av underhållet blir väsentligt bättre. Underhållsplanen genomförs i hög grad." Vid uppföljning av denna granskning under 2008 hos SISAB har konstaterats att uppgifter om samtliga fastigheters omedelbara respektive långsiktiga underhållsbehov (fram till 2020) är



registrerade i bolagets nya underhållsmodul. En bedömning av finansiering av underhållsbehovet utifrån underhållsplanen har gjorts.

Av revisionsrapporten framgick att *Svenska Bostäder* har en ambitiös och väl fungerande löpande planering av underhållet och att underhållsplanen genomförs i hög grad. Bolaget uppskattar det eftersatta underhållet till 2 – 3 mdr. Revisionskontorets uppföljning av granskningen visar att Svenska Bostäder har tagit fram underlag, som har presenterats för styrelsen, om hur bolaget ska genomföra de utökade underhållsvolymer. Bolaget har gjort en "grov" inventering av hela fastighetsbeståndet. Bolaget har som ambition att ta ett helhetsgrepp på samtliga fastigheter framöver. Bolagets underhållsbehov är omfattande och målsättningen är att planera för att underhållsinsatser avseende en tredjedel av bolagets fastigheter läggs in i kommande tre treårsplaner. Den totala kostnaden för extra underhållsbehov och investeringsbehov för ombyggnation beräknas under en tioårsperiod till ca 4,2 mdr.

I revisionsrapporten redovisades att *Stadsholmen* har en ambitiös och väl fungerande löpande planering av underhållet. Styrelsen ägnar viss uppmärksamhet åt underhållsfrågorna. Underhållsplanen genomförs i hög grad. Bolaget uppger att man har en viss underhållsskuld. Även Stadsholmen rekommenderades att utveckla underhållsplanen. Vid uppföljning av granskningen har noterats att Stadsholmen har tagit fram och för styrelsen presenterat dokument hur bolaget ska åtgärda de utökade underhållsvolymer. Bolaget har inventerat hela sitt fastighetsbestånd på detaljnivå. Det totala underhållsbehovet under den kommande tioårsperioden uppgår till ca 850 mnkr.

Våra bedömningar och kommentarer

Vi konstaterar att ett aktivt arbete har pågått och pågår med underhållsfrågorna hos Micasa, Stockholm Vatten, SISAB och Svenska Bostäder samt Stadsholmen.

Otillåten andrahandsuthyrning hos bostadsbolagen

Bostadsbolagen ska enligt fullmäktiges direktiv arbeta aktivt för att förebygga otillåten andrahandsuthyrning av lägenheter. När en hyresgäst hyr ut sin lägenhet i andra hand utan hyresvärdens eller hyresnämndens tillstånd är det en otillåten andrahandsuthyrning. Hyresvärdens och hyresnämndens kan i vissa fall t ex. vid studier och utlandstjänstgöring lämna tillstånd till hyresgästen att få hyra ut sin lägenhet i andrahand s.k. godkänd andrahandsuthyrning. Revisionskontoret har granskat Svenska Bostäders, Familjebostäders och Stockholmskems rutiner och riktlinjer för att förebygga otillåten andrahandsuthyrning. Samtliga bolag har under de senaste åren anställt personal för att på heltid arbeta med att förebygga otillåten andrahandsuthyrning.



Svenska Bostäder har hittills påbörjat ca 1 000 ärenden och antalet friställda lägenheter uppgår hittills till ca 400. Av dessa 400 har ett 50-tal friställts först efter att ärendet har avgjorts i hyresnämnden.

Familjebostäder har under år 2008 haft som målsättning att påbörja minst 100 ärenden. Bolaget har för närvarande mellan 120 och 130 rullande ärenden. I snitt tillkommer mellan 7 och 8 ärenden per vecka. Antalet friställda lägenheter hittills uppgår till ca 120.

Stockholmshem har hittills påbörjat ca 1 550 ärenden. Antalet friställda lägenheter uppgår till ca 670. Av dessa har 119 friställts efter att ärendet har prövats i hyresnämnden. Ytterligare 20 lägenheter har friställts efter beslut i hovrätten.

Våra bedömningar och kommentarer

Enligt vår bedömning arbetar bolagen aktivt med att komma tillrätta med den otillåtna andrahandsuthyrningen. Bolagen har dock en hel del arbete kvar med att gå igenom hela lägenhetsbeståndet för att därefter kunna arbeta förebyggande med att komma åt otillåten andrahandsuthyrning.

Bolagens arbete med internkontroll

Dotterbolagens arbete med internkontroll har granskats med fokus på internkontrollplanen, som ska upprättas årligen och vara ett verktyg för att följa upp den interna kontrollen.

Våra bedömningar och kommentarer

Vår generella bedömning är att samtliga bolag arbetar på ett systematiskt sätt med att stärka den interna kontrollen i sina processer. Flertalet bolagsstyrelser har fastställt internkontrollplaner.

Vi har konstaterat att *Svenska Bostäder* saknar en internkontrollplan för år 2008, vilket inte är tillfredsställande. Vi har också tidigare rekommenderat bolaget att genomföra en ny risk- och väsentlighetsanalys, som underlag för internkontrollplanen.

USK har inte fastställt någon internkontrollplan för år 2008 och 2009. Vi har framfört till bolaget att det är angeläget att bolaget kartlägger och dokumenterar sina rutiner. Därutöver har påtalats att bolaget bör bedriva ett systematiskt internkontrollarbete och upprätta en internkontrollplan för år 2009.

**Bolagens resultatkrav och ekonomiska prognoser mm**

Revisionskontoret har granskat dotterbolagens tertialrapporter med inriktning på prognoser över resultat efter finansnetto. Moderbolaget har formaliserat ekonomi- och verksamhetsuppföljningen avseende dotterbolagen i ILS (verksamhet), RASK (ekonomi) och anvisningar för tertialrapporteringen.

Bolagsstyrelserna ska enligt fullmäktiges och koncernstyrelsens beslut uppfylla ett antal bolagsspecifika ägardirektiv. Uppföljning har skett av hur bolagen arbetar med ett urval av ägardirektiven.

Våra bedömningar och kommentarer

Bolagens resultatprognoser bedöms vara tillförlitliga, hos några bolag kan förbättring ske av prognossäkerheten. Erforderliga beslut och/eller nöjaktiga förklaringar finns till resultatavvikelser gentemot fullmäktiges resultatkrav. Vad gäller de bolagsspecifika ägardirektiven är vår sammanfattande bedömning att bolagen aktivt arbetar med att genomföra och uppfylla ägardirektiven.

På revisorernas vägnar

Bengt Akalla
Ordförande i
Revisorsgrupp 1

Bengt Leijon
Ordförande i
Revisorsgrupp 2

Bo Dahlström
Ordförande i
Revisorsgrupp 3



STADSREVISIONEN
REVISIONSKONTORET

Bilagda rapporter:

Rapport, Granskning av delårsrapport - uppföljning av budget 2008,
november 2008

Årsrapport för kommunstyrelsen, april 2009

Granskningsrapporter lämnade av bolagens lekmannarevisorer:

Stockholms Stadshus AB, 2009-03-13
AB Svenska Bostäder, 2009-02-20
AB Stadsholmen, 2009-02-20
AB Familjebostäder, 2009-02-17
AB Familjebostäder Fastighetsnät, 2009-02-17
Hemmahamnen Kontor AB, 2009-02-17
Hemmahamnen Bostad AB, 2009-02-17
AB Vitgatan, 2009-02-17
AB Stockholmshem, 2009-02-17
AB Stockholmshem Fastighetsnät, 2009-02-17
AB Björnstjärnan, 2009-02-17
Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB), 2009-02-16
Stockholms Stads Bostadsförmedling AB, 2009-02-18
Stockholm Vatten AB, 2009-02-19
Stockholm Vatten VA AB, 2009-02-19
Stockholm Vatten Utveckling AB, 2009-02-19
Stockholms Hamn AB, 2009-02-20
Stockholms Stuveri- och Bemanning AB, 2009-02-20
Nynäshamns Hamn AB, 2009-02-20
Stockholms Stads Parkeringsaktiebolag, 2009-02-17
AB Stokab, 2009-02-12
S:t Erik Kommunikation AB, 2009-02-12
Stockholms Stadsteater AB, 2009-02-18
Stockholm Globe Arena Fastigheter AB, 2009-02-20
Stockhome Fastighetsförvaltnings AB, 2009-02-20
Stockholms Business Region AB, 2009-02-20
Stockholm Visitors Board AB, 2009-02-20
Stockholm Business Region Development AB, 2009-02-20



Micasa Fastigheter i Stockholm AB, 2009-02-18
Stockholms Stads Utrednings- och Statistikkontor AB, 2009-02-18
S:t Erik Markutveckling AB, 2009-02-10
S:t Erik Livförsäkring AB, 2009-02-13
S:t Erik Försäkrings AB, 2009-02-10





Revisionsrapporter under perioden april 2008 – mars 2009

Samtliga rapporter finns tillgängliga på www.stockholm.se/revision

- 2008:03** Livskvalitet på äldreboendet.
Granskning av stadens vård- och omsorgsboenden för äldre
- 2008:04** Styrning och kontroll av fastighetsnämndens skogsförvaltning
- 2008:05** Livsmedelskontrollen
- 2008:06** Informationssäkerhetsgranskning av Paraplysystemets applikation ParaSoL
- 2008:07** Styrning och kontroll av ramavtal för städning hos några stadsdelsnämnder
- 2008:08** Hantering av synpunkter och klagomål från medborgare och brukare
- 2008:09** Uppföljning av föregående års granskning av stadens informations-säkerhet med avseende på organisatorisk och teknisk it-säkerhet – **sekretessbelagd**
- 2008:10** Styrning och kontroll av trafik- och renhållningsnämndens gatudrift
- 2008:11** Exploateringsprocessen
- 2008:12** Kvalitetsarbete inom verksamheten för personer med funktionsnedsättning – Steg 2
- 2008:13** Ombyggnad av Kista Galleria
- 2008:14** Hantering av övertalig personal inom Stockholms stad
- 2008:15** Hantering av skyddade personuppgifter inom stadens förskoleverksamhet – **sekretessbelagd**



- 2008:16 Hantering av skyddade personuppgifter inom stadens grundskoleverksamhet – **sekretessbelagd**
- 2008:17 Skydd och vård av kulturnämndens samlingar - **sekretessbelagd**
- 2008:18 Försäljning av fastigheter och mark
- 2009:01 Granskning av bostadsbolagens försäljning av fastigheter till bostadsrättsföreningar
- 2009:02 Hantering av skyddade personuppgifter inom stadens individ- och familjeomsorg
- 2009:03 Elevhälsoarbetet vid Stockholms stads grundskolor
- 2009:04 Barnsäkerheten i förskolan
- 2009:05 Styrning och kontroll av ramavtal för missbruksvård
- 2009:06 Anmälningar om barn och unga som riskerar att fara illa

Revisorernas bedömningar av facknämndernas verksamhet under år 2008

Nämnd	Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat	Styrning, uppföljning och kontroll	Bokslut och räkenskaper
Kommunstyrelsen - egna verksamheten	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Service-nämnden	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Exploateringsnämnden	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Fastighetsnämnden	Tillfredsställande	Inte helt tillräcklig	Rättvisande
Idrottsnämnden	Tillfredsställande	Inte helt tillräcklig	Rättvisande
Kulturnämnden - avseende kulturförvaltningen	Tillfredsställande	Inte helt tillräcklig	Rättvisande
Kulturnämnden - avseende stadsarkivet	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Kyrkogårdsnämnden	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Stadsbyggnadsnämnden	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Trafik- och renhållningsnämnden	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Utbildningsnämnden	Tillfredsställande	Inte helt tillräcklig	Rättvisande
Socialtjänstnämnden	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Äldrenämnden	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Överförmyndarnämnden	Inte helt tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande

Revisorernas bedömningar av stadsdelsnämndernas verksamhet under år 2008

Nämnd	Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat	Styrning, uppföljning och kontroll	Bokslut och räkenskaper
Rinkeby-Kista	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Spånga-Tensta	Tillfredsställande	Inte helt tillräcklig	Rättvisande
Hässelby-Vällingby	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Bromma	Tillfredsställande	Inte helt tillräcklig	Rättvisande
Kungsholmen	Tillfredsställande	Inte helt tillräcklig	Inte helt rättvisande
Norrmalm	Inte helt tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Östermalm	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Södermalm	Tillfredsställande	Inte helt tillräcklig	Rättvisande
Enskede-Årsta-Vantör	Tillfredsställande	Inte helt tillräcklig	Rättvisande
Skarpnäck	Inte helt tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Farsta	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Älvsjö	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Hägersten-Liljeholmen	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Skärholmen	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande

Bedömningar av intern kontroll och bokslut 2008

Intern kontroll	
Bokslut	Intern kontroll
Rättvisande	Tillräcklig
Ej helt rättvisande	Ej helt tillräcklig

2008			
	Intern kontroll	Delårsbokslut	Årsbokslut
Stockholms Stadshus AB (moderbolaget)	Tillräcklig	Rättvisande	Rättvisande
Stockholms Stadshus koncernen	Tillräcklig	Rättvisande	Rättvisande
Bostadsförmedlingen	Tillräcklig	Rättvisande	Rättvisande
Familjebostäder	Tillräcklig	Ej helt rättvisande	Rättvisande
Micasa	Tillräcklig	Ej helt rättvisande	Rättvisande
Stockholm Business Region	Tillräcklig	Rättvisande	Rättvisande
SISAB	Tillräcklig	Ej helt rättvisande	Rättvisande
Stokab	Tillräcklig	Rättvisande	Rättvisande
Stockholm Globe Arena	Tillräcklig	Rättvisande	Rättvisande
Stockholm Parkering	Tillräcklig	Rättvisande	Rättvisande
Stockholms Vatten	Tillräcklig	Rättvisande	Rättvisande
Stockholms Hamnar	Tillräcklig	Rättvisande	Rättvisande
Stockholms Stadsteater	Tillräcklig	Rättvisande	Rättvisande
Stockholms hem	Tillräcklig	Rättvisande	Rättvisande
St Erik Försäkring	Tillräcklig	Rättvisande	Rättvisande
St Erik Markutveckling	Tillräcklig	Rättvisande	Rättvisande
St Erik Livförsäkring	Tillräcklig	Rättvisande	Rättvisande
Svenska Bostäder	Ej helt tillräcklig	Ej helt rättvisande	Rättvisande
Utrednings- och statistikkontoret	Ej tillämpligt	Ej tillämpligt	Rättvisande

